

Snežana Besermenji

Ivana Blešić

MOGUĆNOST RAZVOJA KONJIČKOG TURIZMA U SEVERNOJ DALMACIJI

Apstrakt: Predmet istraživanja u ovom radu su trenutno stanje i perspektive razvoja konjičkog turizma u Severnoj Dalmaciji. Akcenat u istraživanju je stavljen na neophodnost uspostavljanja strategije razvoja konjičke industrije i konjičkog turizma. Zaključna razmatranja u radu upućuju na regulatorno definisanje i moguće načine razvoja konjičkog turizma u Severnoj Dalmaciji. Identifikovanje ključnih elemenata strategije konjičkog turizma, kroz ovaj rad, treba da podstakne razvoj konjičkog turizma u Severnoj Dalmaciji.

Ključne reči: konjička industrija, strategija, održivost, konjički turizam.

Uvod

Pored romantične slike, čovek i konj, uloga konja u čovekovoј istoriji je velika, jer konj je bio radna snaga u poljoprivredi i glavno prevozno sredstvo sve do početka dvadesetog veka. Međutim, kada su izgubili tradicionalnu ulogu u ljudskom životu, konji su postali predmet uživanja, a u nekim razvijenim zemljama uzgoj konja je zbog profitabilnosti dobio naziv konjička industrija. Razvijene konjičke industrije, zbog značajnih ekonomskih efekata, u ekonomski razvijenim zemljama imaju značajnu ulogu u nacionalnim ekonomijama. Ova industrija doprinosi očuvanju zdravlja ljudi i zaštiti životne sredine, stabilizaciji lokalne ekonomije i uopšte poboljšanju kvaliteta života. U nekim zemljama, konjička industrija je najznačajnija u poljoprivrednoj proizvodnji. U ekonomski razvijenim zemljama, ali i u zemljama u kojima je zapaženo povećanje ekonomskog standarda, bavljenje konjima (sport, uzgoj, rekreacija i drugo) sve više postaje odraz načina i kvaliteta življenja, koji je upravo jedan od glavnih interesa u modernim konjičkim industrijama pojedinih država. Konj je sredstvo koje može poslužiti u aktivnostima opuštanja i edukacije ljudi svih starosnih doba (Čačić, 2010)¹. Važni segmenti konjičke industrije su odgoj, higijena, zdravlje i obuka konja između starosti od oko 6 meseci i 3-4 godine za određenu aktivnost. Neophodno je izgraditi okruženje, uključujući ljudski i ekonomski kapital, koji olakšava uzgoj konja kroz čitav lanac vrednosti. Iz tog razloga, postoje dve vrste potražnje u konjičkoј industriji: s jedne strane, postoji potražnja za konjima i aktivnostima vezanim za konje, a sa druge strane, postoji potražnja za proizvodima i uslugama vezanim za konje i aktivnosti sa konjima (Vićentijević, 2019, 39)². Konjička industrija na godišnjem nivou uključuje oko 300 milijardi \$, a u ovoj industriji je 1,6 miliona stalno zaposlenih (<http://www.alltech.com/blog/posts/todays-equine-industry>)³. Na tržištu

¹ Čačić M.(2010): Što je to konjička industrija, Stočarstvo, 64, 49-64

² Vićentijević K. (2019a). Konjička industrija u svetlu cirkularne ekonomije, Zbornik radova II međunarodne naučne konferencije (str. 39-48). Pirot: UO Privredna komora Pirot.

³ <http://www.alltech.com/blog/posts/todays-equine-industry>

konjičke industrije Evropa učestvuje na godišnjem nivou sa 133 milijardi \$, USA sa 102 milijarde \$, Kanada sa 16 milijardi \$, Velika Britanija sa 6,2 milijarde \$ i Australija sa 5 milijardi \$. Jedna od najkvalitetnijih konjskih industrija je u Velikoj Britaniji, koja je priznata kao vodeći izvor stručnosti za konje, doprinosi ekonomiji 8 milijardi funti godišnje. Konjske trke su najbolje posećena sportska takmičenja, posle fudbala (<http://bit.ly/2iiHTbs>)⁴. U Sjedinjenim Američkim Državama konjska industrija ima veći ekonomski uticaj od filmske industrije, a 7 miliona Amerikanaca je direktno uključeno u američku konjičku industriju, od kojih su 2 miliona vlasnici konja (Equo, The Horse Industry by the Numbers). Konji danas postaju sve više spona, između ruralnih i urbanih područja, prema načina življenja. Na osnovu toga, u mnogim razvijenim zemljama razvila se i specifična turistička ponuda, takozvani konjički turizam.

U zootehničkom smislu pojam rase konja imaju veliki značaj. Pod rasom konja se podrazumeva, da imaju zajedničke karakteristične rasne odlike, kao rezultat zajedničko porekla i prilagođenosti na iste životne uslove. Svoje zajedničke karakteristike, bilo morfološke ili fiziološke, sigurno prenose na potomstvo (Ocsag, Feger, 1976)⁵. Podela na punokrvne, polukrvne, toplokrvne i hladnokrvne rase potiče iz vremena, kada se još verovalo, da je krv jedini nosilac naslednih osobina. Ovo nazivi, mada su pogrešni, zadržali su se u upotrebi u konjarstvu. Punokrvni konji su dobijeni planiranjem parenja priplodnih grla čiste krvi tokom više generacija, dok su polukrvni konji nastali ukrštanjem arapskih i engleskih punokrvnih konja sa drugim rasama, najčešće domaćeg porekla. Ovakva ukrštanja se sprovode da se unapredi domaća rasa. Toplokrvni konji su lake istočnjačke rase, koje imaju živahan temperament, vitke su, jer im telesna masa ne prelazi 700 kg, duge noge, tankan i elegantan vrat. Nasuprot toplokrvnim konjima, hladnokrvni se odlikuju većom telesnom masom (koja može da iznosi i oko 1300kg), masovnom glavom, debelim i krupnim vratom (Feher, Torok, 1983)⁶. Od fizioloških razlika najznačajnija je ranostasnost, jer hladnokrvni konji završavaju telesni razvoj sposobni su za priplod do treće godine, a kod toplokrvnih do četvrte godine (ponekad i kasnije). Bremnitost hladnokrvnih kobila traje 328-330, a toplokrvnih 330-340 dana.

Konjogojstvo u Hrvatskoj

Konjogojstvo Republike Hrvatske je relativno malo, ali svi statistički podaci, pokazuju kontinuirani napredak i sve veće interesovanje za konjičku industriju, koja još uvek ima mali udeo u hrvatskoj poljoprivredi i sportskoj aktivnosti. Međutim, zastupljeni su svi segmenti aktivnosti, kao zemljama sa razvijenom konjičkom industrijom. Ona je mala i sa puno problema, ali zbog tradicije bavljenja konjima i entuzijazma uzgajivača, vlasnika i sportista, ona ima svetlu budućnost (Čačić, 2008)⁷. Zbog toga što je konjogojstvo u Hrvatskoj tradicija, Ministarstvo poljoprivrede podržava razvoj konjogojstva i njegov rast, pa je u 2018. godini, u ovoj industriji, zabeležen porast od 3,3%, u odnosu na 2017 (<https://poljoprivreda.gov.hr/vijesti/raste-broj-kopitara-u->

⁴ <http://bit.ly/2iiHTbs>

⁵ Ocsag I., Feger D. (1976): *Alattenyesztes, lotenyesztes*. Budapest.

⁶ Feher D., Torok I. (1983): *Szazeves a Magyar ugetoversenyzes*. Budapest.

⁷ Čačić M.(2010): Što je to konjička industrija, *Stočarstvo*, 64, 49-64

hrvatskoj/1295)⁸. Sa porastom konjogojstva, raste i broj organizovanih aktivnosti sa konjima, sportskih takmičenja, rekreativno-turističkih aktivnosti, kao i kulturno-folklornih manifestacija, u kojima konji imaju značajnu ulogu. U porastu je i upotreba konja, kao rekreativnih i sportskih životinja, koje utiču na poboljšanje kvaliteta života vlasnika i korisnika konja. Ministarstvo poljoprivrede podržava sektor konjogojstva. Novčana sredstva su usmerena na zaštićenu vrstu konja. U pravilniku ruralnog razvoja iz 2019. godine, dotadašnji iznos od 200 Evra po grlu (zaštićenih vrsta), povećan je na 396,32 Evra za hrvatskog hladnokrvnog konja, 404,98 Evra za hrvatskog posavca i 502,04 Evra za međumurskog konja. Takođe, 2018. godine sa ovlašćenim udruženjima konjogojstva, potpisani su ugovori o sufinansiranju u ukupnoj vrednosti od 225.581,50 Kuna.

Poslednjih dvadeset godina, broj konjskih grla u Republici Hrvatskoj raste na godišnjem nivou od 1,5% do 5,5%. Najveći broj vlasnika konja nalazi se u Sisačko-moslavačkoj županiji, a svako četvrto grlo konja u Republici Hrvatskoj, uzgaja se u ovoj županiji. Toplokrvni konji i konjički sport podržan je i sa Nacionalnim programom za toplokrvne konje i uzgojne tipove ra period od 2015. do 2020. godine, a u 2018. godini planirano je finansiranje u iznosu od 901.910,00 Kuna.

Stručnjaci EU-a smatraju da je jedna od strategija upravo konjogojstvo, to jest razvoj usluga i servisa agroturizma, pansioni smještaj, sportske i rekreacijske aktivnosti vezane za konje. Deo stručnjaka također smatra, da bi veliki deo farmera preorijentacijom proizvodnje ostvarivao veću dobit nego tradicionalnom proizvodnjom, a poslovanja vezana za konje postaju sve važniji deo ekonomije ruralnih područja diljem EU-a (Čačić, 2008). Na osnovu analize, došlo se do podataka, koji ukazuju da postoje svi delovi i aktivnosti konjogojstva u Republici Hrvatskoj, kao i u modernim, velikim i ekonomski razvijenim konjičkim industrijama, pa se može bez ustručavanja govoriti i o hrvatskoj konjičkoj industriji, a kao posledica toga i o konjičkom turizmu (Čačić, 2008).

Konjički turizam

Konjički turizam se kasno pojavio kao turistički proizvod. U Francuskoj je počeo biti veoma popularan od 1973. godine, a kako popularnost ovog sporta raste, tako se on uključuje i u turistička kretanja, u sve većem broju zemalja. Veoma su popularne ažurirane rute, kroz koje se turisti upoznaju sa velikim brojem atrakcija, prirodnim lepotama i rezervatima.

Savremeni čovek je umoran od grada, u kojem dominira beton, a jahanje na konju je jedan od najboljih načina, da zaboravi dosadnu svakodnevicu. Jahanje konja je dobro za zdravlje, jer na odgovarajući način opterećuje ljudsko telo, a prirodno okruženje leči njegovu psihu i doprinosi poboljšanju raspoloženja za duži period. Karl Mark je definisao jahanje, kao dijalog sa prirodom, dijalog sa sobom kroz svet.

Konjički turizam u Francuskoj je trenutno u punom jeku, jer Francuska ima 350 akreditovanih centara za konjički turizam, 2500 konjičkih udruženja i ustanova i 80 000 km staza za jahanje (Francuska konjička federacija). Prema studiji TNS SOFRES u Francuskoj 2,2 miliona ljudi jaše na konjima, a 14 miliona ljudi je izjavilo, da namerava to da učini. Konjički turizam u Francuskoj posebno privlači žene, jer dve trećine jahača su žene, a 80% njih su Francuzi ili frankofoni. U Francuskoj za svakog jahača postoji praznik jahanja, bez obzira da li ste nervozni početnik ili

⁸ <https://poljoprivreda.gov.hr/vijesti/raste-broj-kopitara-u-hrvatskoj/1295>

galopirate duž beskrajnih plaža u Normandiji. U Francuskoj su najpoznatije rute: Alpi, Zemlja vina, Močvara u delti Rone, Severozapadna obala Francuske, dolina Loare i Ruralni deo jugozapadne Francuske.

Alpe su uzbuđujuća i dramatičan teren sa svojim visokim planinama, krševitim stazama, bujnim planinskim livadama i ledenim potocima. Jahanje je organizovano na kružnim stazama na dobro ukrštenim konjima, koji su sigurni i razumni. Porodice sa decom starijom od osam godina su dobro došle, a smeštaj je organizovan u pansionima i kućama. Na slavnoj Žirondi je iskombinovan sjajan teren za jahanje sa još finijim vinima. U ovoj kombinaciji se sve najbolje dobija od sela, jer obilazak vinograda na konjima nudi jedinstven doživljaj sa mogućnošću degustacije belih i crnih vina. Na Bordo vinskoj stazi, jahači uživaju u brežuljkastom vinogorju i šumskim stazama. Konji su se uglavnom oždrebili na lokalnim farmama, a najčešće su kombinacija arapskih i toplokrvih rasa. Močvara u delti reke Rone je istinski dom ponija Kamargue (Camargue), koji žive na lokalnim farmama. Jahanje kroz ovaj prostor je prava gozba za čula ljubitelja prirode. Smeštaj je u kućama za odmor, uz mogućnost uživanja u obilnoj francuskoj kuhinji. Severozapadna obala je predstavljena predivnim plažama i dramatičnim obalama Bretanje i Normandije sa originalnim ostrvom-poluostrovom Sen Mišel. Dolina Loare nudi najatraktivniju kombinaciju dvoraca i jahanje, koje je aristokratija koristila kao svoj prevoz. Sve to upotpunjeno sa vinskim podrumima, nudi jedinstven doživljaj. Ruralni deo jugozapadne Francuske, sa dobro istreniranim konjima je savršen prostor za jahanje. Kulturni događaji i poznata kuhinja će obogatiti boravak u ovoj ruralnoj oblasti. Aranžman u trajanju od šest noći, u Bordou, koji je okružen plažama i vinogradima. Regija Žironda ima i bogato i raznoliko kulturno nasleđe. Za jahanje su u ponudi dobri konji i raznovrsni predeli. Cena ovog aranžmana je 4000\$ po osobi.

Konjogojstvo i konjički turizam u Severnoj Dalmaciji

Bogata raznolikost Severne Dalmacije (geografska, kulturna, gastronomska i druga), omogućuje aktivnosti različitih turističkih proizvoda, koje će razvoj konjičkog turizma međusobno povezati i oplemeniti. Domaća vrsta je dalmatinski bušak radni konj, manjeg telesnog okvira i jakih kostiju, glave umerene veličine i blagog konveksnog profila. Noge su čvrste i pravilne, kopita mala i tvrda. Hod je umereno izdašan, ali energičan. Visoko su u grebenu do 130 cm, a dužina trupa im je do 135 cm. Mirni su, ali energični i u radu izdržljivi. Boja dlake je jednobojna, a mogu biti svetliji do tamniji dorati. Nekad je dominirao na području cele Dalmacije, a prema popisu Austro-Ugarske, na području je Dalmacije 1857. godine bilo u uzgoju preko 22 000 konja. U matičnim knjigama Hrvatskog centra za konjogojstvo za 2010. registrirano je 1 035 konja na područje Dalmacije, od čega prema proceni svega nekoliko stotina grla pripada dalmatinskom bušaku, što ga čini kritično ugroženom vrstom. Iako Dalmacija nije važnije konjogojsko područje, značajan i donekle izoliran uzgoj konja postojao je i ovdje zbog dugogodišnje tradicije uzgoja konja, manje za obavljanje poljoprivrednih radova na većim krškim poljima gdje postoje veće obradive površine, više za transport i poslove na dalmatinskim planinama Dinari, Mosoru, Biokovu i drugdje za prijenos roba, izvlačenje drva i drugo. Konjogojstvo u Severnoj Dalmaciji je relativno malo, ali ono kontinuirano napreduju, jer zanimanje za uzgoj konja i bavljenje njima se iz godine u godinu povećava. Konjički turizam se sve više poistovećuje sa rekreacijom, pa se u budućnosti može očekivati uže povezivanje između aktivnog oblika rekreacije sa fizičkom reakcijom i turizma. Jahanje i boravak sa konjima doprinosi savršenom opuštanju, a sve više će se koristiti u medicine i rehabilitaciji. Poznati konjički

klubovi su: Zadar, Wild Spirit, Casco, Epona, Maximus, Horse riding Zadar, Saddle club Zadar i Taekwondo klub Obrovac.

Za uspešan uzgoj konja i razvoj konjičkog turizma u Severnoj Dalmaciji od velikog je značaja selekcija konja, tehnologija odgajanja, nega i zdravstvena zaštita. Selekcija konja predstavlja preduslov za uspešan uzgoj konja i njoj treba posvetiti posebnu pažnju, jer pravilno izvršena selekcija postojećeg priplodnog materijala je jedan od preduslova za uspešno konjgojstvo. Naročito se mora paziti, da ne dođe do parenja konja u srodstvu i da se dođe do najbolje moguće kombinacije gena. Osnovni troškovi držanja konja su skoro identični, bez obzira da li se odgajaju najvalitetnija grla ili konji malih kvaliteta, upravo zbog toga posebnu pažnju treba pokloniti pravoj selekciji. Tehnologija odgajanja je takođe preduslov za uspešni konjički turizam, a nju predstavlja smeštaj i ishrana, kao i uzgoj. Da bi se ostvarili vrhunski rezultati, konji treba da budu smešteni u individualnim boksovima, koji su izgrađeni namenski i koji upotpunosti ispunjavaju standrade. Konji da bi bili u dobroj kondiciji moraju redovno kretanje i odgovarajuću ishranu. Standardna hrana za konje je seno i ovas, ali na svakih 100kg telesne mase potrebno je dodati određeni broj hranljivih jedinica energije iz koncentrovane hrane. Za uspešni uzgoj konja, a samim tim i konjičkog turizma, konji treba da se redovno čiste, odnosno da se redovno čisti njihova koža, odnosno dlake i kopita. Veoma je važno redovno obrezivanje kopita, jer se kopita moraju održavati u pravilnom obliku. Posebnu stručnost zahteva izrada potkovic, koje se izrađuju od gvožđa i moraju biti prilagođene za svako grlo (različitog oblika i težine). Nega kopita se sastoji od svakodnevnog čišćenja donjeg dela kopita, a jednom nedeljno kopita se mažu kopitnom kremom, kako bi se sačuvala njihova elastičnost (Stanišić, Šupica, 1987)⁹.

Za uspešan razvoj konjičkog turizma u Severnoj Dalmaciji, neophodna je analiza stanja na terenu, kao i plansku rekonstrukciju i izgradnju infrastrukture objekata, terena i staza. Posebnu pažnju treba obratiti na pristupačnost objekata osobama sa invaliditetom zbog arhitektonskih barijera, kao i neophodnoj opremi rekvizitima za osobe sa invaliditetom.

Nepotpune baze podataka o broju objekata, sportskih terena i staza, kao i njihova vlasnička struktura i kategorizacija. Za uspešan razvoj konjičkog u Severnoj Dalmaciji, bilo bi potrebno osnovati specijalizovanu instituciju, koja bi se bavila osposobljavanje kadrova za konjički sport, a koja bi unapredila odgajivača i svih zaposlenih u konjičkoj industriji. Dug period osposobljavanja je uvek neizvestan i zahteva posebnu posvećenost. U konjičkom turizmu žene imaju dominaciju, jer su dominantne i u konjičkom međunarodnom sportu, međutim one nisu zastupljene u dovoljnoj meri u organizaciji, u odnosu na svoju zastupljenost.

SWOT analiza konjičkog turizma u Severnoj Dalmaciji

Za potrebe ovog rada urađena je analiza snaga, slabosti, mogućnosti i opasnosti koje su prisutne u konjičkom turizmu Severne Dalmacije. Ovo ujedno može da bude i preporuka za polaznu osnovu

⁹ Stanišić Z., Šupica M. (1987): Sportski konji. Beograd.

za izradu Strategije i Akcionog plana u oblasti ovog turističkog proizvoda. Postoji mnogo izazova i rada kako bi se kompletno konjički turizam razvio.

Tabela br.1 SWOT analiza konjičkog turizma u Severnoj Dalmaciji

Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> • Sportsko-privredna razgranatost; • Vekovna tradicija; • Postojeći ljudski i poljoprivredni resursi • Uticaj na razvoj dece ; • Inkluzija osoba sa invaliditetom; 	<ul style="list-style-type: none"> • Nepostojanje konjičkog centra ; • Nepotpuna baza podataka ; • Nedovoljna stručnost i iskustvo kadrova; • Nedovoljan publicitet; • Nedostatak Strategije razvoja; • Nejednaka rasprostranjenost ;
Mogućnosti	Opasnosti
<ul style="list-style-type: none"> • Pogodno podneblje za odgoj konja; • Celoživotno obrazovanje i karijera; • Povećanje obima konjičkog sporta; 	<ul style="list-style-type: none"> • Troškovi infrastructure; • Dug period osposobljavanja, edukovanja; • Odlazak mladih i talentovanih jahača;

Konjički turizam u severnoj Dalmaciji ima svoje slabosti, a to su: nepostojanje konjičkog centra, nepotpuna baza podataka, nedovoljna stručnost i iskustvo kadrova, nedovoljni publicitet, nedostatak strategije razvoja i nejednaka rasprostranjenost. Kao opasnost za razvoj konjičkog turizma u Severnoj Dalmaciji javljaju se troškovi infrastructure, odlazak mladih kadrova i dug period edukacije, kao i osposobljavanja zaposlenih u konjičkom turizmu.

Trenutna snaga razvoja konjičkog turizma u Severnoj Dalmaciji je sportsko-privredna razgranatost, vekovna tradicija, postojeći resursi, pozitivan uticaj na razvoj dece i inkluzija osoba sa invaliditetom. Mogućnost razvoja konjičkog turizma u Severnoj Dalmaciji su: pogodno podnevlje za uzgoj konja, povećan obim konjičkog sporta, celoživotno obrazovanja i karijera.

Zaključak:

Konjički turizam se ubraja među najljepše turističke proizvode i kao takav bi trebao da se razvija na prostoru Severne Dalmacije. Ovaj turistički proizvod je osoben, zato što se u njemu ostvaruje spoj čoveka sa živim bićem - konjem, kao delom prirode, a najplemenitijim (jer konj važi za najplemenitiju od svih domaćih životinja), a vrhunac se postiže kada čovek i konj uspostave mentalni kontakt. Tek tada se može očekivati vrhunski užitak.

Donošenjem strategije razvoja konjičkog turizma na prostoru Severne Dalmacije, predstavljao bi raskid sa praksom, u kojoj nisu dovoljno rešavana pitanja ostvarenja turistički pogodnosti, koje bi doprinele razvoju ovog atraktivnog i sve popularnijeg turističkog proizvoda. Neophodno je uvesti tehničke i organizacione promene, koje će dovesti do kombinovanja konjičkog turizma sa ostalim turističkim proizvodima. Za uspešan konjički turizam, potrebno je razviti više kvalitetnih turističkih programa jahanja na stazi. Takođe je neophodno rešiti problem nedovoljno stručnog kadra u konjičkom turizmu Severne Dalmacije. Ovaj problem bi se rešio edukacijom većeg broja konjičkih turističkih vodiča, koji turistima omogućavaju da se osećaju što bolje i koji su im stalno na usluzi. Oni uz poznavanje konjogojstva, moraju poznavati ljudsku psihu i prostor kroz koji se kreću.

Summary: Equestrian tourism is one of the most beautiful tourist products and as such should be developed in northern Dalmatia. This tourist product is special, because it combines man with a living being-horse, as a part of nature, and the noblest (because the horse is considered the noblest of all domestic animals), and the peak is reached when man and horse establish mental contact. Only then can superior enjoyment be expected. By adopting a strategy for the development of equestrian tourism in the area of Northern Dalmatia, it would represent a break with the practice, in which the issues of achieving tourist convenience, which would contribute to the development of this attractive and increasingly popular tourist product, have not been sufficiently resolved. It is necessary to introduce technical and organizational changes, which will lead to the combination of equestrian tourism with other tourist products. For successful equestrian tourism, it is necessary to develop more quality tourist riding programs on the trail. It is also necessary to solve the problem of insufficiently professional staff in the equestrian tourism of Northern Dalmatia. This problem would be solved by educating a larger number of equestrian tourist guides, which enable tourists to feel as good as possible and who are constantly at their service.

Key words: equestrian industry, strategy, sustainability, equestrian tourism.

